

EEN DOEL VOOR JE LIEFHEBBERIJ 2, COMMENTAAR

door

A. Verduin

Met belangstelling las ik Biekart's bespiegelingen over 'Een doel voor je liefhebberij' (CB 204: 1224). Zoals wij allen, is Biekart kennelijk met verzamelen begonnen om der wille van het verzamelen zelf. Ik ken diverse amateurs die hun hele leven niet anders deden, en daar zeer gelukkig mee waren. Maar voor Biekart is het verzamelen niet langer een doel IN zich zelf. Daarom is hij op zoek naar een doel VOOR die liefhebberij. Hij wil er wat mee gaan doen, bijvoorbeeld wetenschap bedrijven. Dat is een ontwikkeling die bij amateur malacologen gelukkig meer voorkomt. Het probleem is daarbij meestal om een keuze te maken wat betreft het onderwerp dat men gaat aanpakken. Biekart wil die keuze bewust doen, en heeft derhalve een overzicht gemaakt van de gebieden waarop hij als amateur wetenschappelijk werkzaam zou kunnen zijn. Een solide benadering van zijn probleem, die geen aanleiding zou hebben gegeven voor commentaar mijnerzijds, ware het niet dat ik hier en daar nogal met hem van mening verschil.

Ten eerste berust wetenschappelijk werk op 1% inspiratie en 99% transpiratie. Bijgevolg lijkt het me vrijwel onmogelijk tot wetenschappelijke prestaties van enig belang te komen als men niet bereid is de nodige tijd en moeite aan zijn onderzoek te besteden. Iemand die slechts een deeltje van zijn vrije tijd in de malacologie wil steken doet derhalve goed om het totaal van zijn wetenschappelijke aspiraties op dat gegeven af te stemmen, en niet, zoals Biekart lijkt te suggereren, onderwerpen te kiezen die een minimum aan inspanning (schijnen te) vragen.

Op de tweede plaats kan ik Biekart's definitie van 'amateur' niet delen. Niet de hoeveelheid tijd en energie die men in zijn liefhebberij wenst te steken is bepalend voor de vraag of men zich al dan niet amateur mag noemen, doch de mate waarin men zulks beroepsmatig doet. Omdat ik Biekart's definitie van amateur afwijs, wijs ik ook zijn stelling af dat je als amateur maar weinig kunt doen aan de ontwikkeling van taxonomie en anatomie. Er zijn diverse amateurs die zich op het gebied van de taxonomie zeer verdienstelijk hebben gemaakt. Er is geen reden om aan te nemen dat zulks wat betreft de anatomie niet ook mogelijk zou zijn.

Mijn derde en grootste bezwaar geldt Biekart's opmerking dat hij de taxonomie een uiterst glibberig pad acht, omdat het exact lijkt doch dat beslist niet is. Dit is een ernstig, zij het begrijpelijk, misverstand, veroorzaakt door de wetenschappelijke slordigheid waarmee veel auteurs de taxonomie hebben beoefend. Ik zal dit toelichten. Het biologisch soortbegrip gebruikt als criterium de vraag of twee individuen al dan niet een succesvolle voortplantingsrelatie zouden hebben kunnen aangaan indien ze elkaar onder daartoe gunstige natuurlijke omstandigheden zouden hebben ontmoet. Zijn de twee individuen van hetzelfde geslacht, dan moet de vraag worden beantwoord met betrekking tot een derde dier dat van het andere geslacht moet zijn. Als Biekart mij twee schelpen toont, en vraagt of ze tot dezelfde soort behoren, zal ik naar het antwoord moeten gissen omdat de dieren dood zijn, en het biologisch criterium dus onbruikbaar is geworden. Toch mag men daaruit niet concluderen dat taxonomie gewoonlijk slechts giswerk is. De onderbouw van de taxonomie bestaat immers wel degelijk uit exact en controleerbaar feitenmateriaal. Zolang deze feitelijke kennis hiaten vertoont, is de taxonomie gedwongen

op deze solide onderbouw een wat minder solide bovenbouw te plaatsen, welke deels bestaat uit min of meer betrouwbare conclusies uit de feitelijke gegevens, deels uit giswerk. Een taxonoom dient dan ook scherp onderscheid te maken tussen enerzijds feitelijke informatie en anderzijds de interpretatie daarvan. Een aardig voorbeeld is het klassieke probleem: zijn Mytilus edulis en Mytilus galloprovincialis verschillende soorten? Daarover is heel wat gepubliceerd, waaronder sterke aanwijzingen dat het inderdaad om twee soorten gaat. Toch bleef de onderbouw van exacte, controleerbare gegevens lange tijd uiterst zwak, met het gevolg dat allerm minst duidelijk was hoe beide soorten konden worden onderscheiden. Onder die omstandigheden heb ik zelf een onderzoek ingesteld naar de beide Mytilus-soorten. Daartoe zocht ik een aantal kenmerken waarin schelpen die zeker tot M. edulis behoren, verschillen van schelpen die zeker tot M. galloprovincialis behoren. Vervolgens onderzocht ik hoe deze kenmerken zich gedragen bij monsters van een redelijk aantal vindplaatsen tussen ons land en Italië. Uit dit onderzoek bleek dat er in ZW. Frankrijk een zeer duidelijke en sprongsgewijze verandering optreedt in de variatiebreedte van bepaalde kenmerken, veranderingen die uitstekend kunnen worden verklaard met de onderstelling dat M. edulis daar zijn zuidelijke begrenzing vindt. Dit alles zijn exacte feiten, die voor controle toegankelijk zijn. Min of meer speculatief is slechts de eraan verbonden conclusie dat het inderdaad om twee soorten met verschillend verspreidingsgebied gaat, die aan de betrokken kenmerken onderscheiden kunnen worden. Een andere interpretatie lijkt echter nauwelijks mogelijk.

Een ander voorbeeld is te vinden in de stelling dat binnen het geslacht Rissoa de afmetingen van de topwinding een belangrijk kenmerk is bij het onderscheiden der diverse soorten. Het directe bewijs voor zo'n stelling zal wel nimmer zijn te leveren. De stelling is daarom speculatief. Maar intussen is er wel al heel wat feitelijke, controleerbare informatie verzameld die als onderbouw voor de stelling kan dienen, en die nauwelijks anders kan worden geïnterpreteerd. Desondanks staat het natuurlijk iedereen vrij de stelling te speculatief te vinden. Boeiend wordt het echter pas als dezulken er in slagen argumenten voor hun zienswijze aan te voeren.

Zo bezien is een op feitelijke informatie en op deugdelijke argumenten berustende taxonomie allerm minst glibberig of weinig exact. Het probleem is, dat teveel auteurs zich aan die feitelijke, controleerbare informatie, en aan die deugdelijke argumenten weinig of niets gelegen hebben laten liggen. In plaats daarvan publiceerden ze een persoonlijke indruk of een eigen zienswijze. Daarvan zou ik schitterende voorbeelden kunnen geven. Het is natuurlijk niet zo dat dit soort intuïtieve malacologie altijd tot onjuiste resultaten leidt. Het probleem is dat de juistheid zo moeilijk is te beoordelen omdat de daartoe benodigde informatie in eerste aanleg ontbreekt. Zijn bovendien de afbeeldingen en beschrijvingen gebrekkig, dan, ja dan kan het allemaal wel eens erg glibberig worden. Daar heeft Biekart gelijk aan. Maar dat neemt niet weg dat het wel degelijk mogelijk is om op een ordentelijke, wetenschappelijk verantwoorde, wijze taxonomie te bedrijven.

Niet alleen is er de mogelijkheid om op een ordentelijke wijze taxonomie te bedrijven, er is ook zeker behoefte aan. Iedereen die de moeite neemt de op niets gebaseerde bla-bla eens door te nemen die nog recentelijk over Europese Bittium-soorten werd gepubliceerd, zal dat kunnen beamen. Uit eigen ervaring weet ik dat Nordsieck vele soorten Rissoa vermeldt waarvan het bestaan uiterst twijfelachtig is, en in elk geval nimmer behoorlijk werd aangetoond. Ook ontbeert, voor zover ik zulks kan overzien, de overgrote meerderheid van de door F. Nordsieck ingevoerde naamwijzigingen elke solide feitelijke basis. Het gevolg van een en ander is dat, waar het betreft de wat moeilijker te onderscheiden soorten, de systematiek van de Europese marine malacofauna een nagenoeg

complete chaos is. Naar mijn mening bestaat daaruit maar één vluchtweg: gedegen onderzoek, waarvan de resultaten goed gedocumenteerd gepubliceerd worden. Alleen op die manier kan men toekomstige auteurs dwingen met feiten en argumenten te komen, in plaats van indrukken en meningen. Het nadeel dat goed gedocumenteerde publicaties saai en moeilijk leesbaar zijn, en relatief veel papier vragen, moet daarbij op de koop toe worden genomen.